

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1120087/1

בבית הדין הרבני האזורי צפת

לפני כבוד הדיינים:

הרב חיים בזק – אב"ד, הרב יעוזר אריאל, הרב שלמה שושן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רן ארנון)

נגד

הנתבע: פלוני

הנדון: גירושין – כפיית גט לאסיר שהיכה את אשתו מתוך שכרות

פסק דין

א. העובדות

הצדדים נשואים חמש שנים ולהם שני ילדים.

הצדדים התגוררו אצל הורי הבעל, עכשיו האישה גרה אצל הוריה והבעל נמצא בכלא.

האישה תובעת גירושין בגלל אלימות קשה של הבעל כלפיה. לטענתה הצדדים היו בחתונה, ובסוף החתונה הבעל היה תחת השפעת סמים ואלכוהול, ולא שלט על מעשיו. הבעל היכה את אשתו אחרי שהעירה לו הערת ביקורת על התנהגות בלתי הולמת, והכניס אותה למכונית וחבט את ראשה בדפנות המכונית ללא רחם. כאשר ניסתה לברוח, הבעל סגר את דלת המכונית על רגלה, והרגל נשברה. האישה איבדה את הכרתה ונלקחה לבית חולים, עם סימני חבלה של כתמים סגולים ונפיחות מסביב לשתי עיניה, שם טופלה ושמו לה גבס ברגלה. בביה"ד הוצגו צילומי פניה החבולים, עם כתמים סגולים ונפיחות מסביב לשתי עיניה.

הבעל נלקח למעצר ואחרי משפט פלילי נידון לשנתיים מאסר, מתוכם נותרו לו עוד תשעה חודשים במידה וינוכה לו שליש על התנהגות טובה.

התובעת הוסיפה שבעבר הוא גם סטר לה, אך לא באותה רמה כפי שהיתה באותו ערב.

התובעת ציינה עוד, שהבעל משתמש בסמים במשך כל השנים שהיא מכירה אותו.

לשאלת ביה"ד – האם היא תהיה מוכנה לחזור לביה"ד לשלום בית, אם הוא יעבור הליך של גמילה מסמים? האישה השיבה: "לא, אני סיימתי"!

בתשובה לשאלה נוספת של ביה"ד, אמרה האישה שלצדדים אין דירה ואין רכוש, והבעל הותיר אותה עם חוב של 250,000 ש"ח.

להשלמת בירור העובדות, התובעת שלחה לביה"ד את פסק הדין במשפט הפלילי שהתנהל בביהמ"ש המחוזי בנצרת (ת"פ 11930-01-17).

בפסק הדין להרשעת הנאשם מיום י"ט בשבט תשע"ז (15.2.2017) נכתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“על יסוד הודאת הנאשם [...] אני מרשיע את הנאשם בעבירה של חבלה חמורה בנסיבות מחמירות”.

בפסק הדין לעונש מיום א באייר תשע"ז (27.4.2017) עולה תיאור מפורט יותר של האירוע. בני הזוג היו באירוע, הבעל השתוי רקד עם אישה שהיה לו קשר איתה בעבר. עובדה זו הסעירה את אשתו שגם היא היתה שתויה וחירפה וגידפה אותו על התנהגותו. הבעל היכה אותה בסטירות, באגרופים ובעיטות, חבל בראשה בלוח הקדמי של הרכב, וסגר את הדלת על רגלה. לאישה נגרם שבר ברגל ובעצם העורפית של הגולגולת וחתכים ברגל השמאלית. כמו כן לאישה חבורות בגב ובפנים – בעיקר סביב העיניים, בשפתיים ובעור התוף.

עוד נכתב בפסק הדין הנ"ל, שהנאשם נידון כבר בעבר על עבירת שימוש בסמים, ועל אף שניתנה לו הזדמנות מביהמ"ש השלום, הוא לא עמד בתנאי המבחן והפיקוח הנדרש, והמשיך להשתמש בסמים.

בתשובה לדברי התובעת, הודה הנתבע שחבל באשתו חבלות קשות, והודה גם שהוא משתמש בדרך כלל גם בסמים, אך לטענתו באותו יום לא השתמש בסמים, אלא היה שיכור מאלכוהול. הוא נדהם אחר כך לראות בתחנת המשטרה את התמונות של אשתו המוכה, ומאז אינו נרדם בלילות. הבעל ציין שעכשיו הוא נמצא בהליך של גמילה מסמים וכן גמילה מאלומות במשפחה.

לדעתו יש עוד סיכוי לשלום בית, ולמרות שיש לחץ מצד משפחתה להתגרש, הוא אינו רוצה לפרק את המשפחה.

ב. דין בעל המכה את אשתו

יש לדון בכפיית גט על הבעל, בגלל אלימותו.

בית יוסף (אהע"ז, סוף סימן קנד, ס"ק ג) הביא את תשובת רבינו שמחה:

“מצאתי בתשובת רבינו שמחה: המכה את אשתו מקובלני שיש יותר להחמיר מבמכה את חבירו, דבחבירו אינו חייב בכבודו, ואשתו חייב לכבדה יותר מגופו (יבמות סוף סב:) והעושה כן יש להחרימו ולנדותו ולהלקותו ולענשו בכל מיני רידוי, ואף לקוץ ידו אם רגיל בכך (סנהדרין נח: ורש"י שם ד"ה קץ ידא). ואם היא רוצה לצאת יוציא ויתן כתובה. ואחר כך כתב, תטילו שלום ביניהם, ואם לא יעמוד הבעל בקיום השלום שאם יוסיף להכותה ולבזותה אנו מסכימים להיות מנודה ויעשוהו על ידי גוים לתת גט או "עשה מה שישראל אומרים לך" (גיטין פח:): ואפילו לשמואל שאמר בפרק המדיר (עז). עד שיכופוהו להוציא יכופוהו לזון – הני מילי מזונות שיש תקנה בידינו לירד לנכסיו ולזון אותה, אבל להכותה ולבזותה שענייה זו מסורה בידו ואין בידינו לעשות תקנה לדבר, אפילו שמואל מודה. ואפילו בהיא גופא דזן ומפרנס כרב קיי"ל, ואפילו קיבלה עליה יכולה לומר איני יכולה לקבל שהן הכאות שאין להם קצבה. וכן כתב בהגהות אשיר"י פרק המניח את הכד (סי' י) בשם אור זרוע (ח"ג פסקי בבא קמא סי' קסא) וזה לשונו: אסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב בנזקיה אם הזיקה. ואם הוא רגיל תמיד להכותה ולבזותה ברבים כופין אותו להוציא וליתן כתובה וכן השיב רבינו שמחה שיעשוהו על ידי גוים עשה מה שישראל אומרים לך”

בבית יוסף כתב על כך:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ומכל מקום נראה לי דאין לסמוך על דברי ספר אגודה [בדין כפיית גט על רועה זונות] ורבינו שמחה ואור זרוע [בדין הכאה] לכפות להוציא על דבריהם, כיון שלא נזכרו בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים".

אך הרמ"א פסק כדעת רבנו שמחה (אהע"ז, סי' קנד, ג):

"איש המכה אשתו, עבירה היא בידו כמכה חבירו. ואם רגיל הוא בכך, יש ביד בית דין לייסרו ולהחרימו ולהלקותו בכל מיני רידוי וכפייה, ולהשביעו שלא יעשה עוד, ואם אינו ציית לדברי הבית דין יש אומרים שכופין אותו להוציא, ובלבד שמתרין בו תחלה פעם אחת או שתים כי אינו מדרך בני ישראל להכות נשותיהם, ומעשה עובדי כוכבים הוא".

במקרה הנידון גם הבית יוסף יודה שכופים את הבעל לגרש, כי בנס לא התרחש אסון כאשר חבט את ראשה וכשניסתה לברוח וסגר עליה את הדלת על הרגל. כמו כן בנס לא אירעה תאונה בזמן שנהג במכונית כשהוא שיכור. לאישה יש חשש של פקוח נפש לחיות איתו, מאחר שהבעל הודה שהיה שיכור באותו היום, וכן הודה שהוא משתמש בסמים, אם כן יש חשש שתופעות מסוג זה של חבטות אכזריות ומסוכנות יחזרו בעתיד, והבעל בהיותו שתוי או תחת השפעת סמים לא ישלוט בעצמו כפי שאמר בבית הדין, והוא עלול לסכן את חייה. הסכנה תגדל יותר כאשר הבעל ינהג במכוניתו כשהוא שכור, ויכפה על אשתו לנסוע עמו במכונית הנהוגה על ידו, וגם אם לא יחבוט בה, הוא עלול לגרום לתאונה. אמנם מקרה חמור מסוג זה היה חד פעמי, אבל על מקרים של איבוד שליטה מתוך שכרות חד פעמית נאמר בגמרא (מגילה ז, ב) "לאו בכל שעתא ושעתא איתרחיש ניסא" (אם כי מסתבר שהמעשה הנזכר בגמרא שם אינו כפשוטו, אבל יש ללמוד מהגמרא את העיקרון ש"לאו בכל שעתא ושעתא איתרחיש ניסא").

העובדה שגם האישה היתה שתויה באותה שעה, אינה יכולה לפטור את הבעל מחיובו לגרש את האישה. אמנם אילו האישה היתה מכה בו באכזריות מתוך שכרותה, הבעל היה זכאי לתבוע ממנה גירושין. אבל עכשיו המצב הפוך – הבעל הוא הנתבע לגרש את אשתו בגלל חבלה חמורה שחבל בה בשעת שכרותו, ויש לכפותו לגרש.

ידידנו הרה"ג אוריאל לביא שליט"א בספרו עטרת דבורה (ח"ב סי' צב) הוכיח מתשובת ויאמר יצחק (אהע"ז סי' קלה) ותשובת חוט המשולש (הטור השלישי סי' לה), שבמקרים של פקוח נפש, אם יש צורך שעה בכפיה לפי ראות עיני הדיין, יש לכפות את הבעל לגרש.

יש להוכיח ממקורות נוספים שדברי בית יוסף לא נאמרו בחשש פקוח נפש:

א. תשובת רבנו שמחה עוסקת בהכאות שאינם בגדר פקוח נפש, שהרי כתב בתשובתו הנ"ל:

"ואפילו קיבלה עליה, יכולה לומר איני יכולה לקבל שהן הכאות שאין להם קצבה".

אילו בהכאות היתה סכנת פקוח נפש, למה לה לטעון: "איני יכולה לקבל שהן הכאות שאין להם קצבה", הרי היא יכולה לטעון טענה חזקה יותר: "קבלתי עלי מכות שאין בהם סכנת פקוח נפש, אבל מכות שיש בהם סכנה לא קבלתי עלי"! מכאן שתשובתו עוסקת בהכאות שאינם בגדר פקוח נפש, לכן טענתה היא, רק שאינה יכולה לקבל שהן הכאות שאין להם קצבה. לכן לדעת בית יוסף אין לכפות גט לגרש, כשאין חשש פקוח נפש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעומת זאת במקרה הנידון הבעל מודה שהיה שיכור באותו היום, וכן הודה שהוא משתמש בסמים, אם כן יש חשש שתופעות מסוג זה של חבטות אכזריות ומסוכנות יחזרו בעתיד, והבעל בהיותו שתוי או מסומם, לא ישלוט בעצמו כפי שאמר בבית הדין, והוא עלול לסכן את חייה.

ב. הרא"ש (כתובות, פ"ז, סי' יט) פסק כדעת רב, שהאומר איני זן ואיני מפרנס, כופין אותו לגרש, על פי הירושלמי במסכת גיטין:

"ובהלכות גדולות פוסקין כוותיה דרב וכרבי יוחנן וכרבי אבהו דאמר בירושלמי (פ' בתרא דגיטין ה"י) עלה דההיא האומר איני זן ואיני מפרנס, מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כל שכן? וכן מסתבר דאישה בושא לבא לבית דין כל פעם ותמות ברעב כדאמרין בפרק החולץ (דף מב ב) אישה בושא לבא לבית דין והורגת את בנה".

מבואר בדברי הירושלמי והרא"ש שבמקום שיש חשש פקוח נפש, כופים לגרש. אמנם יתכן שהאישה לא תתבייש לבוא לבית הדין, או שיתכן שהיא תקבל סיוע מן הצדקה, ולא תמות ברעב, אך די בחשש של פקוח נפש, כדי לכפות גט על הבעל.

גם במקרה הנידון הבעל מודה שהוא נהג להשתמש באלכוהול ובסמים, אם כן יש לחשוש שהבעל בהיותו שתוי לא ישלוט בעצמו כפי שאמר בבית הדין, והוא עלול לסכן את חייה.

יתר על כן, לדעת שמואל הסובר שאין כופין על מזונות, נימוקו הוא – "עד שאתה כופהו להוציא – תכפהו לזון", ומאחר שיש דרך להימנע מגירושין על ידי כפיית הבעל למזונות, אין צורך לכפותו לגרש. אבל בעל המסכן את אשתו בהכאותיו, אין דרך אחרת להציל אותה מתחת ידו, ולמנוע ממנה סכנת נפשות, אלא רק על ידי גירושין.

ג. הבית שמואל (סי' קנ"ד ס"ק ט') כתב:

"משמע דאין סכנה בדבר אם משמשת עם בעלה נכפה, דאם היה סכנה בדבר מהיכא תיתי לומר דאין כופין, לפי זה אם היה תנאי בדבר אינו יכול לגרש. אבל בתשובה הרא"ש כלל מ"ב מבואר דיש סכנה בדבר, לכן אפילו תנאי לא מהני".

אם כן מבואר בדברי הפוסקים שבמקום סכנה כופים לגרש, גם במקרה הנידון יש חשש סכנה וכופים אותו לגרש.

בענין דומה הבאתי בשורת הדין (כרך י, עמוד קע"ה) את דברי הבית יוסף (שם) שכתב גם שאין לסמוך על דברי האגודה שפסק לכפות גט על רועה זונות, כיון שלא נזכרו דבריו בפוסקים המפורסמים. שם הבאתי גם את דברי הגר"ע בצרי שליט"א, שבזמננו שנפוצה מחלת האיידס, ורועי זונות חשופים במיוחד למחלה זו, גם בית יוסף יודה שיש לכופף אותם לגרש, בגלל סכנת נפשות. יש להוסיף שכבר בתקופת ערוך השולחן (סימן קנ"ד, סעיף ט"ז) בשעה שמחלת האיידס עוד לא היתה נפוצה, נכתב: "ואפשר שיש סכנה בדבר".

אמנם הרמ"א הנ"ל פסק שיש צורך בהתראה מוקדמת – "ובלבד שמתרין בו תחלה פעם אחת או שתים", ואילו במקרה הנידון לפנינו בית הדין לא היתרה בבעל לפני כן!

אבל מאחר שהבעל מודה שהיה שיכור, וגם הוא רגיל להשתמש בסמים, הרי הוא מכניס את עצמו למצב שבו אין לו מעצורים בשעת כעסו בין שהוא שתוי ובין שהוא מסומם, והאישה חוששת בצדק לחיות עמו בגלל חשש סכנת נפשות, כתוצאה מחבטות קשות בראשה ובשאר חלקי גופה, וכתוצאה מנהיגה בלתי נשלטת. במקום חשש פקוח נפש אין אפשרות לעשות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניסיון, דהיינו להמתין להתראות ואחר כך לבחון אם ההתראה הועילה, כי כל ניסיון מסוג זה עלול להיות סיכון חמור לאישה. לכן יש לכפות עליו לגרש את אשתו ללא התראה נוספת.

ועוד: התראה נאמרה רק במקרים שיש סיכוי סביר שההתראה תועיל, אבל מאחר שהבעל מתמכר לסמים, התופעה של האלימות האכזרית כלפיה עלולה לחזור על עצמה גם בגלל השפעת הסמים שעדיין לא נגמל מהם. אמנם הבעל עובר קורס לגמילה מסמים, אבל הגמילה מסמים אינה מובטחת, כי ידוע שהשפעת הקורס מועילה לגמול רק חלק מהמטופלים, וספק גדול אם הוא יתאמץ להיגמל מסמים, כי הבעל כבר התחיל בעבר טיפול לגמילה, ולא התמיד בטיפול, על אף התראת בית המשפט, ואם כן יש לחשוש שהוא יאבד גם בעתיד את השליטה על מעשיו בשעת כעסו, בעת שיהיה תחת השפעת הסמים, או תחת השפעת אלכוהול.

דין זה יש ללמוד מדברי הרה"ג צימבליסט שליט"א (פד"ר ח, עמ' 310) שכתב:

"והנה מצינו גם בשולחן ערוך [...] בסימן קנ"ד ס"ג בהג"ה:

"איש המכה אשתו עבירה היא בידו כמכה חברו [...] ואם אינו ציית לדברי הבית דין יש אומרים שכופין אותו להוציא ובלבד שמתרין בו תחילה פעם אחת או שתיים".

אמנם נראה דאין התראה זו מדין אין עונשין [...] אלא על כורחך עיקר ההתראה לענין לחייבו לגרשה אינו אלא כדי שנדע בוודאות שאין עוד תקוה שהחיים ביניהם יהיו תקינים, כי כל עוד יש תקוה כזאת אין מחייבים לגרש אלא מנסים להשלים ביניהם. ולכן מתרים בו תחילה ומנסים לראות שמא התראת בית הדין תרתיע אותו ולא ישוב לכסלה עוד. ואם אחרי ההתראה הוא שב על איוולתו, רק אז נודע שאין תקוה ומחייבים או כופים לגרש, והכל תלוי בראות עיני הדיינים, ולפעמים גם אם עבר על ההתראה עדיין אין מחליטים שאין תקוה ומנסים שוב ומתריין בו פעם שנייה.

מצינו דין דומה גם ברועה זונות, שלדעת חכם צבי (סימן קלג) צריך להתרות בו. עם זאת, הראשל"צ הגר"ש עמאר שליט"א כתב בתשובותיו (שמע שלמה, חלק א' אבן העזר סימן י"ד) שאם ידוע שההתראה אינה מועילה, כגון שהבעל אינו מתבייש במעשיו, אלא מצדיק אותם, אין צורך להתרות בו, כי ההתראה לא תועיל לשנות את דרכו וזה לשונו:

"דלא אמרו שצריך התראה אלא במקום שיש איזה סיכוי שעל ידי כך ישנה מעשיו הרעים [...] אבל במקרה כזה שברור לנו שההתראה לא תועיל מאומה, נראה דלכו"ע אין צריך להתרות בו [...] שמדובר באיש שמצדיק מעשיו, וכל דרכיו ישרים בעיניו [...] ואין לו שום רגש של בושה ולא נקיפת מצפון, וקל וחומר שאינו מתחרט על מעשיו כלל, שבכה"ג אין סיכוי שיחזור בתשובה בזמן סביר".

בפסק דין אחר (טבריה 601633/3) הסתמכתי על הנימוק הנ"ל, ביחס לבעל חולה במחלת סכיזופרניה המכה את אשתו. שם כתבתי שיש לכפותו לגרש גם ללא התראה. כי מאחר שהבעל אינו מסוגל לשלוט על התנהגותו, אין תועלת להתרות בו, משום שגם אחרי ההתראה, הבעל נשאר מוחזק כמי שאינו מסוגל לשלוט על התנהגותו. לכן חיובו בגט אינו מותנה בהתראה, מאחר שקיים סיכוי סביר שההתראה לא תועיל, כיוון שהבעל מוחזק במחלתו, ועלול להמשיך בהתנהגותו הקודמת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג. כפיית גט בגלל אי תשלום מזונות

1. שיטת הרמב"ם ופסיקת המחבר בשולחן ערוך

מנימוק נוסף יש לכפות את הבעל לגרש. האישה אמרה בביה"ד, שלצדדים אין דירה, ואין רכוש משותף, והבעל הותיר אותה עם חוב של 250,000 ₪, וטענה זו לא הוכחה על ידי הבעל. אם כן האישה נמצאת במצוקה כלכלית, ואילו בעלה הנמצא בשעה זו בכלא, אינו יכול לזון ולפרנס אותה. בנושא כפיית גט לבעל שאינו זן את אשתו, כתבתי נימוקים גם בתיקים אחרים (תיק צפת 619007/3, תיק טבריה מספר 987509/1) ויובאו כאן עיקרי הדברים:

במסכת כתובות (עז, א) נחלקו האמוראים: לדעת רב, האומר "איני זן ואיני מפרנס", יוציא ויתן כתובה, ושמואל חולק ומנמק את שיטתו: "עד שאתה כופהו להוציא, תכפהו לזון".

הר"ח והרי"ף פסקו כדעת שמואל. לעומתם הרא"ש (כתובות פרק ז' סימן י"ט) פסק כדעת הבה"ג, שהלכה כרב, ובעל האומר איני זן ואיני מפרנס, יוציא ויתן כתובה.

הרמב"ם (אישות פרק י"ב הלכה י"א) פסק, שבעל עני שאינו זן את אשתו, כופין אותו להוציא:

"ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה, כופין אותו להוציא."

המגיד משנה מפרש את דברי הרמב"ם על פי הרשב"א:

"וכתב הרשב"א, ואפילו לדברי רבינו חננאל ורב אלפס, אפשר לומר שאם אין בית דין יכולין לכופו לזון, כגון שאין לו במה לפרנס, אי נמי שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרוויח ולזון, שכופין אותו להוציא, דהא שמואל לא דחי לה להא דרב אלא מהאי טעמא, דעד שכופין אותו להוציא יכפו אותו לזון, הא אין יכולים לכופו לזון – יכפוהו להוציא. עכ"ל. והן הן דברי רבינו."

מדברי המגיד משנה בשם הרשב"א עולה, שיש לכפות את הבעל שאינו זן את אשתו, לגרש אותה בשני מקרים:

א. "כגון שאין לו במה לפרנס" – דהיינו שאינו יכול לפרנס.

ב. "שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרוויח ולזון" – דהיינו שהוא יכול לעבוד, אבל הוא "אינו רוצה".

המחבר בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קנ"ד סעיף ג') פסק:

"האומר איני זן ואיני מפרנס, כופין אותו לזון. ואם אין בית דין יכולים לכופו לזון, כגון שאין לו במה לפרנס, ואינו רוצה להרוויח ולזון, אם תרצה היא, כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה."

המחבר פסק כדעת שמואל, שאם יש לבעל מזונות ואינו זן את אשתו, יש לכפות אותו לזון, ואין כופים אותו להוציא, אבל אם אין לבעל מזונות, כופים אותו לגרש. המחבר העתיק את דברי הרשב"א הנ"ל שהובאו במגיד משנה, הכולל את שני המקרים הנ"ל: שאין לו במה לפרנס, ואינו רוצה להרוויח ולזון, כופין אותו לגרש."

גם בהלכה אחרת (אבן העזר סימן ע' סעיף ג') פסק המחבר שבעל שאינו יכול לפרנס את אשתו, כופים אותו לגרש, והעתיק שם את לשונו של הרמב"ם:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה, כופין אותו להוציא."

אמנם הבית מאיר (סימן קנ"ד סעיף ג') כתב שמלשון ההלכה בסימן קנ"ד סעיף ג' שמקורה בדברי הרשב"א, יש לדייק שדווקא בעל שאינו רוצה להרוויח, כופים אותו להוציא, אבל אם הוא עני ואינו יכול להרוויח, אין כופים אותו להוציא!

בפד"ר חלק ח' (עמוד 308) נכתב, שהבית מאיר ראה את דברי הרשב"א כפי שהם מובאים בלשון הר"ן בפרק המדיר, אבל בדברי הרשב"א שהובאו במגיד משנה שהובאו דבריו לעיל, נכתב במפורש:

"שאם אין בית דין יכולין לכופו לזון כגון שאין לו במה לפרנס, אי נמי שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרוויח ולזון, שכופין אותו להוציא."

עוד נכתב שם, שכך גם מבואר יותר בדברי הריטב"א בשיטה מקובצת (כתובות עז). יש לציין, שבנוסח הריטב"א בשיטה מקובצת שלפנינו, יש שיבוש לשון, להלן הנוסח שהוגה על ידי הגרי"ש אלישיב זצ"ל (פד"ר ד, עמ' 167):

"דאפילו לשמואל כל שאי אפשר לכופו לזון, כגון שאין מוצאין לו במה לפרנס, אפש"ל [הגהת הגרי"ש אלישיב: "נראה דט"ס יש כאן וצ"ל אי נמי"] שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרוויח ולזון, שכופין אותו להוציא."

אם כן שתי ההלכות בשולחן ערוך בסימן ע', וסימן קנ"ד אינן סותרות זו את זו. המחבר בסימן קנ"ד העתיק את לשון הרשב"א, ואילו בסימן ע' העתיק את דברי הרמב"ם, ושתי ההלכות משלימות זו את זו.

2. קושית רבנו ירוחם על הרמב"ם ויישובה

הרמ"א (סימן ע' סעיף ג') הביא את דעת החולקים על המחבר: "ויש אומרים שאין כופין אותו להוציא, מאחר שאין לו". דעה זו היא דעת רבנו ירוחם (מישרים נתיב כ"ג ח"ה), והובאו דבריו בבית יוסף (אבן העזר סימן ע') ובכסף משנה (הלכות אישות פרק י"ב הלכה י"א). לפי רבנו ירוחם, אין כופים את הבעל לגרש, רק אם יש לו אפשרות לשלם מזונות ואינו רוצה לזון, אבל אם אין לו ממון ואינו רוצה לעבוד, אין כופין אותו לגרש. רבנו ירוחם הקשה על הרמב"ם:

"ותמהו עליו [על הרמב"ם], למה כופין אותו להוציא מאחר שאין לו ממה לזונה? כי דוקא כשיש לו כופין, מאחר שאינו רוצה לזון, אבל אם אין לו, אין כופין, כמו בעל חוב שאין לו, וכן כתב רבינו תם בתשובה."

את תמיהת רבנו ירוחם על הרמב"ם מיישב הכסף משנה (הלכות אישות שם):

"כתב רבינו ירוחם, שתמהו על רבינו, למה כופין אותו להוציא מאחר שאין לו ממה לזונה? דאם אין לו, אין כופין, כמו בעל חוב שאין לו, עכ"ל. ויש לתמוה על תמיהתם, דמה ענין זה לזה? דבעל חוב אין תקנה בדבר, מה שאין כן בנדון זה שיש תקנה שיוציאנה, ומאחר שאחד מתנאי הנישואין הם המזונות, אם אין לו במה לזון – יוציאנה."

אלא שהרמ"א בסימן ע' סעיף ג', כתב שיש חולקין על המחבר, ולדעתם בעל שאינו יכול לזון אין לכפות אותו לגרש. דעה זו היא דעת רבנו ירוחם, שהשווה את הבעל ללווה שאין לו מהיכן לפרוע ואין כופין אותו בגופו לעבוד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אבל בבית מאיר (סימן ע' ס"ק ג') כתב שמסתבר כדעת המחבר, משום שלווה אין בידו לפרוע, מה שאין כן בעל, שיכול לגרש את אשתו ותינשא לאדם אחר שיזון אותה. סברתו היא כסברת הכסף משנה, ולהלכה הבית מאיר מכריע, שאין לחלק בין בעל שאינו רוצה לזון, לבין בעל שאינו יכול לזון, שלא כדבריו בסימן קנ"ד ס"ק ג' שהובאו לעיל (1).

אמנם הבית מאיר הקדים בפתח דבריו, "ולולי שאיני כדאי להכריע", אבל מאחר שיש לדבריו סימוכין בדברי כסף משנה, וכן בפסיקת מהרי"ט (ח"א סימן קי"ג) ועוד פוסקים שיובאו להלן, יש לסמוך על דבריהם להלכה ולמעשה.

מהרי"ט שדבריו הובאו גם בפסק ביה"ד הגדול (פד"ר ד, עמ' 170), דחה את דברי רבנו ירוחם בנימוק דומה. האישה אינה תובעת את הבעל לעבוד, מאחר שאינו יכול לעבוד, אבל היא זכאית לתבוע ממנו לעשות דבר שיש לו יכולת לעשותו – לגרש. לעומת זאת, לווה שאין בידו לפרוע, אין לו פתרון, כי אסור למלווה לכופו לעבוד כדי לפרוע את חובו. להלן דברי מהרי"ט:

"והנני יוסיף להפליא הפלא ופלא, דמה מקום לתמיה זו שתמהו ורצו לדמותו לבעל חוב שאין לו, וכי כלום מתבקש ממנו שימכר בעבד עברי, או שיעבוד עבודה שהיא זרה לו? ! הרי אמרו האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה! [...] אבל האישה לא נתחייבה כלום לבעל, אלא גופה עצמה הקנת לו על תנאי שיזונה, עכשיו שאינו זונה – יוציא, כמו נולדו בו מומין, שעל מנת כן לא נישאת לו."

ביאורו של מהרי"ט שכתב "שעל מנת כן לא נישאת לו", דומה לביאורו של הכסף משנה שכתב שכופים את הבעל לגרש "מאחר שאחד מתנאי הנישואין הם המזונות, אם אין לו במה לזון – יוציאה", וכוונת הכסף משנה היא, שהאישה נישאת לו רק על מנת שיקיים את תנאי הנישואין, ולא נישאה לו על דעת שיפר אותם.

גם בתשובת מור ואהלות (אבן העזר סימן י"ד, הובאה בפד"ר חלק ד' עמוד 172) נפסק: "ועוד, מכיוון שאין בידו להרוויח, מטעם זה לבדו ראוי לכופו להוציא."

בביה"ד הגדול (פד"ר חלק ד' עמוד 169–173, בהרכב הראשל"צ הגר"י ניסים זצ"ל, הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"ב זולטי זצ"ל, וראה גם פד"ר חלק ח', עמוד 308) פסקו על פי רוב הפוסקים שכופים את הבעל לגרש את אשתו, גם אם הבעל אינו מסוגל לזון אותה. שם נכתב בין היתר:

"אמנם כתוב ברמ"א סוף סימן קנ"ד: וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר שלא לכופ בשוטים שלא יהא גט מעושה. וכמו שכתב הרא"ש בסוף פרק הבא על יבמתו: וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר שלא לכופ בשוטים דלא להוי גט מעושה, וכן כתבו התוס' יבמות דף ס"ד והתוס' כתובות דף ע'. והנה זה פשוט, במילתא דפליגי בה רבוותא אם כופין או לא ולא הוכרעה הלכה כדברי מי, ודאי שאי אפשר לכפות שלא יהא גט מעושה שלא כדין [...] ברם במקום שלפי כללי ההלכה המסורה בדינו, הדין הוא שכופין – למשל, במקום דפליגי יחיד ורבים ולפי דעת הרבים כופין, בזה ודאי מן הדין יש לצוות לכפות לבעל לתת גט והגט יהיה כשר כדין תורה. ואטו דיני כפיה עדיפא מדיני גיטין, אשר רבו החולקים בכמה וכמה הלכות הנוגעות לשורשו וכשרותו של הגט, הללו פוסלים והללו מכשירים, ואם לפי הלכה הדין הוא כהמתירין והוא מקום עיגון ואין אפשרות לקבל גט שני, מתירין אותה להינשא אף שזה נוגע לענין אשת איש החמורה. אף בגט שסודר על ידי כתבו ותנו, היינו שהסופר והעדים לא שמעו מפי הבעל, אלא מפי כתבו, אשר בזה הרבה מגדולי הראשונים פוסלים את הגט, ועם כל זאת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקום עיגון גדול מתירין לה להתחתן בגט כזה (עיין פתחי תשובה סימן ק"כ סק"ח).

אמנם בשו"ת גבורת אנשים (סימן מה) פסק שיש לחוש לסברת האומרים שאפילו בעל המונע מאשתו כל מיני אישות, אין לכופו לגרשה. אבל בפסק ביה"ד הגדול הנ"ל כתבו, שיש לדון בכל מקרה לגופו. אם יש סיכוי שהצדדים יחזרו לשלום בית, אין לכופו לגרשה, "אבל במקום עיגון גדול, כשאין האישה מסוגלת לשוב לחיות איתו [...] יש לפסוק לפי ההלכה, ויקוב הדין את ההר."

גם בשו"ת עין יצחק (חלק ב' אבן העזר סימן ס"ב ענף י"ב, ס"ק ס"ג, ראה פד"ר

חלק ח', עמוד 128, וחוברת כנס הדיינים תשס"ט עמ' 186) כתב:

"וידעתי למה שכתב הפתחי תשובה באבן העזר סימן קנ"ד ס"ק ז' בשם גבורת אנשים, אשר אף במונע ממנה כל עניני אישות אין כופין בשוטי כו' עכ"ל. אבל זה הוא רק דעת יחידאה, ואנו אין לנו לשמוע רק לדברי השו"ע אשר מימיהם אנו שותין, שהכריעו כשיטת רוב הפוסקים דפסקו בכזה דכייפינן בכפייה גמורה."

כמו כן הובאו בפד"ר חלק ח' (עמוד 127) עוד פוסקים החולקים על גבורת אנשים.

לכן יש לפסוק כדברי הפוסקים האחרונים הנ"ל, שיישבו היטב את שיטת הרמב"ם והראשונים ופסקו כדעת המחבר בשולחן ערוך, ולפי הכרעתם, יש לכפות גט גם על הבעל האסיר שהשאיר את אשתו עם חובות של 250,000 ₪ ואינו יכול לפרוע את חובותיו, כיון שהוא בכלא ואינו יכול לעבוד.

ד. אסיר אינו יכול לקיים את עונת אשתו

1. חולה שאינו מסוגל לקיים חיי אישות

יש לדון לכפות את הבעל לגרש את אשתו, מנימוק נוסף. הבעל נשפט למאסר, הוא ריצה עד כה ששה חודשים ונותרו לו עוד תשעה חודשים לפחות לשבת בכלא, במידה שינכו לו שלישי מעונש המאסר, ובשל כך אינו יכול לקיים את חיוב העונה לאשתו.

אלא שמניעת חיובי האישות תלויה בשעה זו בגורם חיצוני בגלל הימצאות הבעל במאסר בעל כרחו, והפד"רים שיובאו להלן (2) נחלקו בשאלה, האם יש לכפות גט על בעל שהוא נמנע מחיי אישות בעל כרחו בגלל שהוא אסיר. הדיון בפד"רי"ם הוא, האם יש להשוות אסיר שאינו יכול לקיים חיי אישות, לחולה שאינו יכול לקיים חיי אישות, או שמא הוא חמור ממנו. לכן נקדים תחילה לברר את השאלה, מהו דינו של בעל חולה, שאינו יכול לקיים חיי אישות, האם כופים אותו לגרש.

הרמב"ם (הלכות אישות פרק י"ד הלכה ז') וכן המחבר בשולחן ערוך (אבן העזר הלכות כתובות סימן ע"ו סעיף י"א) פסקו:

"חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול, ימתין ששה חדשים עד שיכריא, שאין לך עונה גדולה מזו, אחר כך, או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה."

אלא שבחלקת מחוקק (שם, ס"ק י"ח) כתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ימתין ששה חדשים עד שיבריא – בהגהות אלפסי בשם רבי ישעיה אחרון שאם הוא מחמת חולי הראוי לרפואה, צריכה להמתין עד שיתרפא."

כך כתב גם בבית שמואל (שם ס"ק י"ז). הפוסקים דנו אם יש מחלוקת בין המחבר ובין הריא"ז. בכנסת הגדולה (על הטור, סי' עו, ס"ק יח) כתב:

"ואפשר דלא פליג עם הרמב"ם ז"ל, דריא"ז מדבר בחולי שיש לו קצבה ברפואתו, והרמב"ם ז"ל מיירי שאין קצבה לרפואתו, ועיין בספר תומת ישרים סי' ס"ז, ובספר נתיבות משפט דף קס"ג."

להלן מובאות שתי שיטות בביאור דברי הרמב"ם. בתומת ישרים (בקובץ שו"ת אהלי תם, סי' סז, בעריכת הרב יוסף שבת, תשנ"ט) כתב:

"וכן אם הוא טוען ודאי שאיני יכול לשמש עתה בעת חליי, אבל תמתין לי עד שאבריא. אם החולי הוא מהחלאים המקבלים רפואה, ימתינו לו שיתרפא, כן כתב הר"י מטראנה בפרק אף על פי [שלטי הגיבורים בשם הריא"ז] וזה לשונו: אף על פי שאין אדם יכול לפחות עונת אשתו, אם תשש כוחו מקיים עונתו לפי כוחו. אינו יכול לקיים עונתו אפילו כעונת הספנים שהוא פחות שבעונות, או יטול רשות מאשתו או יוציא ויתן כתובה כמו שכתב הרמב"ם. ונראה בעיני שאם היתה מחמת חולי הראוי לרפואה שימתינו לו עד שיבריא עכ"ל [הריא"ז]."

נראה מדבריו [של הריא"ז] שהרמב"ם שקבע עונת ששה חדשים למי שתשש כוחו מחולי, היינו דוקא בחולי שאינו מקבל רפואה, אבל בחולי המקבל רפואה ימתין ואפילו ביותר מזה. אלא שמדברי הרמב"ם נראה, שאפילו בחולי המקבל רפואה, לא ימתין עוד יותר מששה חודשים, מדקדייק בלשונו וקאמר שמא יבריא [ראה רמב"ם מהדורת פרנקל על הנוסחאות בדברי הרמב"ם] משמע דמקבל רפואה. ולפי זה הר"י מטראנה חולק בזה. ואפשר לדחות ולומר דשמא יבריא דקאמר [הרמב"ם] בשאינו מקבל רפואה קמיירי, דאתא לאשמעינן דאפילו דאינו מקבל רפואה, והיה ראוי לכופו תיכף לגרש וליתן כתובה, מכל מקום משהינן ו' חדשים שהיא העונה היותר גדולה משום חששא רחוקה [...] ומינה דבחולי המקבל רפואה שיש חששא קרובה שיתרפא אף על פי שיאריך יותר מששה חדשים שהוא גבול העונה היותר רחוקה ממתנינים לו ולפי זה הרמב"ם והר"י מטראנה מסכימים."

מדבריו עולה, שהריא"ז עוסק בבעל שיש סיכוי סביר שכעבור זמן יתרפא, לכן ימתין גם יותר מששה חודשים. לעומת זאת הרמב"ם עוסק במקרה שלא ידוע אם הבעל יוכל אי פעם להתרפא, לכן יש להמתין רק ששה חודשים ולא יותר.

בדומה לזה כתב גם בביאור ראש פינה לשולחן ערוך בסעיף זה:

"לכאורה משמע דאינו חולק אמה שכתב כאן בשו"ע, רק דכאן מיירי שאינו ראוי לרפואה, ומכל מקום ששה חודשים צריכה להמתין דאולי יעשה לו נס כדאמרינן בעלמא [שבת נג, ב] אדם אית ליה מזלא."

אבל בנתיבות משפט (לר"ח אלגאזי, דף קס"ג, ראה גם פד"ר ג, עמ' 86) חולק על תומת ישרים, ומבאר שדברי הרמב"ם נאמרו על חולה שיש לו סיכוי להתרפא, אבל כאשר אין סיכוי שיתרפא, אין להמתין ששה חדשים:

"ואפשר שדברי הרמב"ם ז"ל בחולי שהוא ספק אם יתרפא, אם לא, הלכך עד ששה חדשים צריכה להמתין עד שיתרפא. לכן נתיבות המשפט הקשה על אהלי תם, שכתב שהרמב"ם פסק שבחולי שאין לו רפואה תמתין ששה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חודשים: "דבחולי שאינו מקבל רפואה אמאי תמתין? וטפי מסתבר כמו שכתבנו".

יש להקשות על דעת תומת ישרים מתשובת הרשב"א שהובאה בבית יוסף (סי' קנד, ז):

"כתב הרשב"א בתשובה והיא בתשובות (המיוחסות) להרמב"ן סימן קמ"א על האומרת על בעלה שאינו יכול [לבעול] נראה לי דהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה (כתובות ח:) ועל דעת כן נישאת לו הילכך אפילו טוענת סתם כיון שאינו יכול יוציאני בגט, שומעין לה. [...] ובתשובה אחרת כתב בטוענת אינו יכול, בעניותינו אין בדינו ראייה מכרחת אם כופין אותו להוציא למשנה אחרונה אם לאו, לפי שמשנה ששנינו בה (נדרים ז:) השמים ביני לבינך פירשו בירושלמי (שם פ"א הי"ב) בטוענת שאינו יכול [...] אבל למקצת מפרשים ומכללם ר"י, השמים ביני לבינך ר"ל שאינו יורה כחץ שאין מכיר בו אלא שמים ובהא אין כופין, אבל באינו יכול כופין להוציא ואפילו באה בלא טענה, שזה מעיקר הזיווג, שלא על דעת כן נכנסה. ועוד שהוא עובר על מצות עשה, ואפילו באומר הוא בבגדו והיא בבגדה כופין אותו להוציא (כתובות מח.) כל שכן מי שאינו נזקק לה כלל, ובדברים אלו וכיוצא באלו אין לדיין אלא מה שענינו רואות (סנהדרין ו:) והוא שיהיה בית דין חשוב וראוי לסמוך על הכרעתו".

ההסבר לנאמנות האישה לטעון שהבעל אינו יכול לבעול, הוא משום שהאישה בקיאה בדבר זה, וחזקה שאינה מעיזה פניה בפני בעלה.

המחבר פסק כדברי הרשב"א גם בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קנ"ד סעיף ז):

"אם טוענת אין לו גבורת אנשים לבא עליה, ושואלת גט, והוא מכחישה, יש אומרים שהיא נאמנת ואפילו לא שהתה עשר שנים, וכופין אותו להוציא מיד, ולא יתן לה כתובה".

לפי תומת ישרים, המבאר שההלכה בסימן ע"ו (סעיף י"א) עוסקת בבעל שאינו יכול להתרפא, יקשה – מדוע לא יגרש לאלתר, כמו שנפסק בסימן קנ"ד סעיף ז'?

יש ליישב קושיה זו על פי האמור בפד"ר חלק ג' (עמוד 86), שם התבאר, שדברי הרמב"ם נאמרו על בעל שבתחילת הנישואין היה בריא ובעל, ומאחר שכבר חלו עליו סדרי עונות, לכן אם חלה ממתינים לו עד שיעור העונה הגדולה ביותר. לעומת זאת אם מתחילת הנישואין אינו מסוגל לבעול, אין ממתינים לו ששה חודשים.

חילוק זה צריך לבאר לפי תומת ישרים, אבל לפי נתיבות משפט, אין כל סתירה בין שתי ההלכות, כי ההלכה בסימן ע"ו עוסקת בבעל שיש לו סיכוי להתרפא, לכן ימתין ששה חודשים, שמה יתרפא, ואילו ההלכה בסימן קנ"ד עוסקת בבעל שאין לו סיכוי להתרפא, לכן אין טעם להמתין וכופים אותו להתגרש לאלתר.

בתחילת תשובת אהלי תם המובאת לעיל, נקבע מהו השיעור המקסימלי שהאישה צריכה להמתין:

"ואם כן האישה הזאת, כיון שתשש כח בעלה, והוא היום קרוב לשלוש שנים, שהוא חולה אנוש ואינו יכול להזדקק לה, שורת הדין נותן שיוציא ויתן כתובה. וזה כשהוא יודה שאינו יכול לשמש כלל. אבל אם הוא טוען שיכול לשמש כעונת אנשים בריאים, יתנו לו עונה כפי כוחו. וכן הביא הטור בשם הרמ"ה סימן ע"ו, שהעונות שקצבו חז"ל דווקא במי שגופו בריא. אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו שהוא יכול לקיים".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נמצא שלדעת תומת ישרים מוטל על האישה להמתין עד שלוש שנים שמא יתרפא, אך לפי נתיבות משפט שהובאו בדבריו לעיל, הרמב"ם והמחבר חלקו על הריא"ז ולדעתם כשיש סיכוי שמא יתרפא צריכה להמתין רק ששה חודשים, ולא יותר.

עוד יש לברר, האם כעבור ששה חודשים (לדעת נתיבות משפט) או שלוש שנים (לדעת תומת ישרים) האם כופים את הבעל לגרש, או שמא רק חייב להוציא. בפד"ר חלק ג' (עמוד 85) נכתב ששאלה זו שנויה במחלוקת הפוסקים. בתשובת מהרשד"ם (אבן העזר סימן ק"ג) כתב:

"תשובת שאלה. דין זה מאישה שטוענת שבעלה ישען על ביתו ולא יעמוד נתחבטו בו ראשונים ואחרונים [...] ותחלה נבאר היותר פשוט והיא אותה אשר אין הכחשה ביניהם, ונראה שעם היות אמת שחלוקה זאת כפי האמת היה הדין נותן שכופין אותו להוציא וליתן כתובה לדעת רוב הפוסקים, וכמו שכתב ריצב"א בתשובה ימצאנה המעיין בתשובות בספר הרמב"ם בהלכות אישות, ושם כתב גם כן וזה לשונו: אחרי כתבי התשובה מצאתי כתוב בספר הישר כדברי, וזה לשונו אומר אני דאישה שנשאת לאחד ונשען על ביתו דלא עמד דתצא איהי ויתן לה כתובה מאחר שהוא גורם וברור לנו שהוא ובבעל תלוי ע"כ. גם הרשב"א כתב בתשובה סי' תרצ"ג [...] עם כל זה נמצא בב"י תשובה להרשב"ץ ז"ל ועוד אפי' העיזה פניה בפניו אי נמי הודה מעצמו כן, אפילו הכי לא היה הדין לכופו לאלתר אי טעין איזיל ואבדוק נפשאי [...] שזה מום עובר על ידי רפואות קרובות [...] משמע שאפילו בברור לנו האמת, אם טוען שיש לו רפואה שאין כופין אותו לאלתר אלא ראוי להמתין ימים. ומצאתי בתשובות מורי הרב הגדול כמהר"ר לוי בן חביב שכתב על ענין כזה וזה לשונו: ואפילו אם כנים דבריה – רחמי שמים מרובים, ולא תמהר להפריד בינה ובין אלוף נעוריה כי קשה גירושין וטוב לה שתמתין ב' או ג' שנים ואולי תזכה להבנות מבעלה ע"כ. מכל זה נראה בעיני שאפילו בידוע הדבר שאין לבעל גבורת אנשים כעת שאין לכוף לגרש לאלתר עד שיראה שתוחלת ממושכה אין לה תקנה.

עם כל זה נראה שרוב הפוסקים המובהקים שאפילו שהיא נאמנת כדי שיתן לה כתובה מכל מקום אין כופין לגרש וזה מבואר בתשובת הריב"ש ז"ל סימן קכ"ז וכתב שם וזה לשונו: אמנם אם היא תאמץ לבכה ולא תרצה להיות עמו עוד, אין חוסמין, כל שאמרה כן בפני בית דין ובפני בעלה ויוציא ויתן כתובה וכו' עד לא שיהיו כופין אותו על הגט שכבר הסכימו כל האחרונים ז"ל שבכל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה אין כופין על הגט וכו' עד וכן כתב הרא"ש בשם רבינו חננאל בפרק הבא על יבמתו דמשום תשמיש לחודיה או משום מזונות לחודיהו אין כופין אלא מבקשין ע"כ. עוד הביא תשובת הרשב"א ז"ל שכתב הדברים בעצמם וזה לשונו אין כופין אותו ליתן גט אלא יכול ב"ד לאיים עליו בדברים בלבד ובלבד שלא ינדה ולא יכה ולא יצער אותו בגופו".

ממסקנת תשובת מהרשד"ם עולה שאין כופין לגרש אפילו אחר שלוש שנים שלא נמצאה רפואה לחולי הבעל, "דמשום תשמיש לחודיה או משום מזונות לחודיהו אין כופין" – כדברי הרא"ש ביבמות.

אבל כבר הובא לעיל פסק המחבר בשולחן ערוך (סימן קנ"ד סעיף ז') שכופין לגרש לאלתר את הבעל שאין לו כח גברא, ואם כן משום תשמיש לחודיה כופים לגרש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו כן הובאו לעיל (ג) דברי המחבר (סימן קנ"ד סעיף ג') שפסק שאם הבעל עני ואינו יכול לפרנס את אשתו, כופים אותו לגרש, ואם כן גם משום מזונות לחודיה כופים לגרש, ולא כדעת המהרשד"ם שפסק כדעת רא"ש ור"ח.

2. אסיר המנוע מקיום חיי אישות

עד כה התברר דינו של חולה שאינו יכול לקיים עונתו, מעתה יש לדון, האם יש להשוות אסיר היושב בכלא שגם הוא אינו יכול לקיים עונתו, לדין חולה?

בפד"ר חלק ה' (עמוד 331) נידונה תביעת אישה להתגרש מבעלה, שהוא אסיר שנידון לארבעה שנות מאסר וריצה מתוכם עשרים חודש, ולדבריו ינוכה לו מתקופת המאסר שליש בגלל התנהגות טובה.

בפד"ר שם הישוו את דינו של אסיר היושב בכלא לדינו של חולה שאינו יכול לקיים עונתו, משום שהאסיר אנוס ואינו יכול להשתחרר מרצונו מהכלא, ולכן נפסק שם, שדין הכפייה לאסיר לגרש את אשתו שווה לדין חולה שאינו יכול לקיים עונתו:

"אמנם יש לדון בזה, דנפסק בשו"ע אבן העזר סימן ע"ו סעיף י"א: [...] ואם חלה או תשש כוחו ואינו יכול לבעול, ימתין ששה חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו ואחר כך או ייטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה.

ועיי' בחלקת מחוקק ובבית שמואל שם ס"ק י"ז: ימתין ששה חדשים, בשלטי הגיבורים כתב אם הוא חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין עד שיתרפא ואין דינו כמורד מתשמיש, כיון שאינו עושה מחמת שנאה [...] ולפי זה הוא הדין במקרה דנן, אף שהוא גרם לעצמו שישב בבית הסוהר, אבל מה שהוא מונע על ידי זה מאשתו את עונתה אין דינו כמורד, כיון שאינו עושה מחמת שנאה אלא כעת הוא אנוס, והרי זה כחולי הראוי לרפואה שצריכה להמתין עד שיתרפא."

בהמשך פסק הדין הנ"ל, הובאה תשובת עונג יו"ט שממנה ניתן ללמוד לכאורה שהאסיר נחשב לאנוס:

"וכן כתב הגאון בעל עונג יום טוב, הובאו דבריו בספר אבן ישראל, בנדון איש רע מעללים שיצא משפטו לשלחו לארץ גזירה לעבודת פרך, ואינו רוצה לגרש את אשתו, אם יש לכופו על כך. והשיב הגאון הנ"ל שכופין אותו לגרש כיון שהוא מונע ממנה כל עניני אישות, תשמיש ומזונות, וכתב בתוך דבריו: מכל מקום הכא בעובדא דידיה אף שתלך אחריו, יוגרעו ממנה כל עניני אישות, כיון שהוא בשבי ועבודה קשה ואינו יכול לבוא אל ביתו כלל, ואף שעכשיו הוא אנוס בדבר, הא לא עדיף מנולד לו ריח הפה דכופין אף על פי שהוא אנוס.

הרי כתב דגם כשהוא פושע ומעשיו גרמו לו להישלח לארץ גזירה, מכל מקום עכשיו הוא אנוס בדבר."

עם זאת בפד"ר שם חילקו בין סוגי המאסר: אם תקופת המאסר אינה מוגבלת, הרי דינו כחולה שאין לו קצבה, שיוציא אחרי ששה חודשים, אך אם תקופת המאסר מוגבלת מראש, הרי הוא כחולה שיש לו רפואה:

"אולם כבר כתב הכנה"ג אבן העזר סימן ע"ו בהגהות הטור ס"ק י"ח: ואפשר דלא פליג עם הרמב"ם, דריא"ז מדבר בחולי שיש קצבה לרפואתו, והרמב"ם מיירי ברפואה שאין קצבה לרפואתו [...] והיינו כשיש קצבה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לרפואתו לכל הדעות היא צריכה להמתין ואין דינו כמורד. ולפי זה בנדון
דין שיש קצבה לשבתו בבית הסוהר, אם כן אין דינו כמורד."

בפד"ר הנ"ל פירשו את דברי הרמב"ם כשיטת תומת ישרים שהובאה לעיל (סעיף 1) שפסק
שחולה שיש קצבה לרפואתו, לכל הדעות עליה להמתין עד שיתרפא, ולא כשיטת נתיבות
משפט, לכן מסקנתם היא, שאין לכפות את האסיר לגרש את אשתו.

כאמור לעיל המקרה הנידון בפד"ר הנ"ל היה באסיר שנידון לארבע שנים וריצה חלק גדול
מתקופת המאסר.

בפד"ר אחר (חלק ח' עמוד 127) נידונה כפיית גט לאסיר שנידון לארבע עשרה שנות מאסר,
ושם נפסק שתקופה של ארבע עשרה שנה היא תקופה ארוכה למדי, ונחשבת כרפואה שאין לה
קצבה:

"הנה כתוב בשו"ת עונג יום טוב סימן קס"ח: באיש אחד רע מעללים שיצא
משפטו לשלחו לארץ גזירה ולעבוד שמה עבודות קשות ואינו רוצה לגרש
אשתו, דודאי האיש הזה הוא מדינא מאותם שכופין להוציא אף על ידי
עכו"ם. ואף שהגר"א ז"ל כתב על דברי המחבר בסימן קנ"ד סעיף ט' שהביא
תשובת הרא"ש, שאם ידוע שהאיש אינו רשאי לעמוד במקום שנשאה מפני
סכנת נפשות, כופין אותו לגרשה (כי היא אינה צריכה ללכת אחריו): ואף על גב
דמונע תשמיש ומזונות כופין כמו שכתב בסעיף ג', משום שאינה רוצה
לצאת אחריו לא איתמר בהדיא דכופין, מכל מקום בהאי עובדא מנוע מכל
וכל דכיון שהוא בשבי לעבודה קשה, במה יפרנסנה, גם לא יבא אל ביתו
לעולם, ואף שהוא אנוס בדבר עכשיו, הא לא עדיף מנולד לו ריח הפה
דכופין.

בנידון שלנו לא שייכים דברי הגר"א הנזכרים, מאחר שאין אפשרות שתלך
למקום שהוא נמצא, ואשר על כן בודאי שכופין בזה.

וגם זה דומה למה שכתב בעונג יום טוב הנ"ל, דמאחר ששפוט לארבע
עשרה שנה דומה כשפוט לעולם."

בפד"ר חלק ח' נכתב נימוק נוסף לכפיית גירושין לאסיר:

"עוד יתכן לומר שדינו של המחבר בסימן קנ"ד, שעל זה חולק הגר"א הנ"ל,
הוא כשאין הבעל אשם במה שאינו רשאי לעמוד במקום שנשאה, ואפשר
לומר שרק בכה"ג כתב הגר"א: משום שאינה רוצה לצאת אחריו לא איתמר
בהדיא דכופין, מה שאין כן כשהבעל עשה מעשים רעים העלולים להפיליו
ולהביא עליו עונש ותוצאות שלא יוכל להיות בביתו ולמלא תפקידיו כבעל
כלפי אשתו – בזה גם כופין מדינא דגמרא, והוא בכלל מורד ממזונות
ומתשמיש במזיד, שעל זה נפסק בסימן קנ"ד שכופין אותו להוציא."

לפי הנימוק השני עולה, שגם אם תקופת המאסר קצובה מראש, יש לחלק בין חולה
שרפואתו קצובה, לבין בעל שנכלא בבית הסוהר: חולה נחשב לאנוס, ואינו מוגדר כמורד,
לעומת זאת אסיר מוגדר כמורד: "שעשה מעשים רעים העלולים להפיליו ולהביא עליו עונש
ותוצאות שלא יוכל להיות בביתו [...] בזה גם כופין מדינא דגמרא, והוא בכלל מורד ממזונות
ומתשמיש במזיד."

הנימוק השני בפד"ר ח הנ"ל נכתב כסברה פשוטה ללא מקורות נוספים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ו' סימן מ"ב – קונטרס אורחות המשפטים פרק ג') כתב סברה זו. הנידון בתשובתו היה בעל שפצע את אשתו תוך כדי ניסיון לרצוח אותה, והאישה שכבה בבית חולים כמה חודשים, ובית המשפט פסק לו חמש שנות מאסר. בציץ אליעזר פסק:

"נלפענ"ד ברור כי הבעל מחויב לפטור את אשתו בגט פיטורין כי על ידי פשיעתו הקודמת הוא נמצא כעת במצב של מורד באשתו ממזונות ותשמיש דדינא הוא דבמצב כזה יש לכופו לגרש [...] בדומה לדברינו אלה שאף על פי שכעת הוא אנוס במרידתו אבל מכיוון שבא זה באשמתו נחשב כמזיד, מצאתי בספר אבן ישראל עמודים ק"ו – ק"ח. דמחבר הספר שם דן לכופו בעל לגרש אשתו גלל היותו מוכתב לעבודת פרך על אשמתו, ונימוקו היסודי לכופו על כך הוא בהיות שמונע ממנה כל עניני אישות בין תשמיש מזונות והכל בא לו על ידי פשיעתו במעשיו הרעים, וכמו כן לא עדיף מבעל פולפוס וכיוצא כיון שאינו יכול להיות עמה כלל, ומה לי מחמת ריח רע או שאר סיבה סוף סוף אינו יכול לקיים שום חיוב מענייני אישות, ולכן מסתברא דכו"ע מודים בזה שכופים בשוטים כמו בעל פולפוס אף על פי שלא פשע כלל, וכל שכן הכא.

והגאון בעל עונג יום טוב בתשובתו הנדפסת שם חיזק ידי המחבר והסכים על ידו וכתב לו דבודאי מדינא הוא מאותן שכופין אותו להוציא בהיות ונגרע ממנה כל עניני אישות כיון שהוא בשבי ועבודה קשה ואינו יכול לבוא אל ביתו כלל, ואף שעכשיו הוא אנוס בדבר, הא לא עדיף מנולד לו ריח הפה דכופין אף על פי שהוא אנוס עיין שם. הרי בכנ"ל דכל שבא לו על ידי פשיעתו הקודמת נחשב עיכוב המזונות ויתר חיוביו גם עתה שהוא אנוס, כאילו הוא מזיד, ועוד יתירה מזה ס"ל דגם באנוס ממש בכל זאת לא מיחשב כמאן דעביד למילוי התחייבותיו כלפי אשתו והאישה זכאית על כן לדרישת גט פיטורין וכופין את הבעל על כך".

יש להעיר על דברי ציץ אליעזר: בתשובת עונג יו"ט בה הסכים לדעת השואל לכפות גט על הבעל האסיר, התבסס רק על נימוקו השני של השואל, שלא גרע מבעל פולפוס, שאף על פי שהוא אנוס כופין אותו לגרש, ואילו הטעם הראשון שלפיו הבעל נחשב לפושע, לא הוזכר בדבריו. אם כן אין הוכחה שבעל עונג יו"ט הסכים לנימוק הראשון, כי יתכן שהסתפק ביחס לנימוק הראשון, האם הוא נכון להלכה, ולכן השמיט את הנימוק הראשון.

אלא שדידינו הרה"ג אוריאל לביא שליט"א, בספרו עטרת דבורה (ח"ב סימן צג) הוכיח מתשובת בית מאיר (מהדורת מכון ירושלים, סימן י"ד) שאסיר שנשפט בגלל עבירות מוגדר כמורד, אף על פי שלא התכוון בפירושו בשעת העבירה למרוד באשתו באופן ישיר. בתשובת בית מאיר דן באסיר היושב בכלא בגלל גניבותיו, ואשתו מנועה ממזונות ומתשמיש, ופסק שכופים אותו לגרש:

"דהוה דינה כמונע כל ענייני אישות, ואף לא באונס ממנו אלא בפשיעתו מכוח דרכו הרעה, ודאי שמן הדין לכופו אף בשוטים [...] ואם כן אף למסקנת הגבורת האנשים, דיש להחמיר אף בזה, מכל מקום בנידוי ודאי ראוי לכופו".

אמנם מסקנת בית מאיר היא, שיש לחשוש לדעת גבורות אנשים, ולכן יש רק לנדותו ולא לכופו אותו בשוטים! אבל מאחר שלדעתו מעיקר הדין יש לכופו בשוטים, יש לסמוך על הפוסקים שפסקו שאין הלכה כגבורת אנשים, כי כבר הובא לעיל (ג, 2) פסק ביה"ד הגדול (פד"ר ד עמ' 169–173, בהרכב הראשל"צ הגר"י ניסים זצ"ל, הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"ב זולטי זצ"ל), שפסקו שאין הלכה כגבורת אנשים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם בפד"ר ח עמוד 128 הובאה תשובת עין יצחק (סימן ס"ב, ענף י"ב, אות ס"ג) שפסק:

"וידעתי למה שכתב הפתחי תשובה באבן העזר סימן קנ"ד סק"ז בשם גבורת אנשים אשר אף במונע ממנה כל עניני אישות אין כופין בשוטים, עכ"ל, אבל זהו רק דעת יחידאה, ואנו אין לנו לשמוע רק לדברי השו"ע אשר מימיהם אנו שותים שהכריעו כשיטת רוב הפוסקים דפסקי בכזה כייפנין בכפיה גמורה".

לפי זה יש לכפות גט על הבעל הנידון שנשפט לשבת בכלא לתקופה ארוכה יחסית, בגלל החבטות האכזריות שחבט באשתו.

אמנם בפד"ר חלק ה שהובא לעיל נכתב, שמאחר שהאסיר בכלא זכאי לקיים עונתו תוך ששה חודשים, אין לכפות עליו גט. אבל ידידינו הרה"ג אוריאל לביא שליט"א (שם) הוכיח משיטה מקובצת בשם תלמידי רבינו יונה, שמאחר שבגלל מעשיו הרעים אינו יכול לקיים את העונה הראויה לה, הרי הוא בכלל מורד, כי במסכת כתובות (דף ס"ב עמוד ב') נאמר:

"אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי, חמר ונעשה גמל, מאי? אמר ליה רוצה אישה בקב ותיפלות מעשרה קבין ופרישות".

בשיטה מקובצת הביא את פירוש תלמידי רבינו יונה:

"כלומר רוצה האישה יותר שיהיה בעלה חמר ויבא תדיר לעיר ותטפל עמו באותה המעט שמרוויח משיהיה גמל וירוויח ט' חלקים יותר ולא תוכל לראותו עד ג' חדשים הילכך יכולה לעכב עליו ואם לא ירצה להניח דיינין ליה כמורד על אשתו".

גם בשו"ת התשב"ץ (חלק ב' סימן רנ"ט) כתב – "לענין תשמיש אינו רשאי לגרוע עונתה כלל. שאפילו בחמר ונעשה גמל, אמרינן בגמרא דרוצה אישה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות, כל שכן למנעה מתשמיש. ואם עושה, כן בין בתשמיש בין להשרותה על ידי שלישי שלא ברצונה, דנין להם כדין מורד על אשתו".

על כן גם במקרה שבפנינו, מעמדו של הבעל כמי שמרד באשתו.

כך גם פסק הרמ"א (סימן קנ"ד סעיף ג):

"וכן איש שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מביתו תמיד, כופין אותה להוציא, כי על ידי זה אינו זנה לפעמים ופורש ממנה בתשמיש יותר מעונתה והוי כמורד ממזונות ותשמיש".

יש להוסיף הוכחה על ההוכחות הנ"ל: בבית יוסף אבן העזר סימן קנ"ד הביא את ספר האגודה:

"מצאתי כתוב בשם ספר אגודה בפרק הבא על יבמתו (סימן ע"ז) פעם אחת בא מעשה לידי לאה טוענת על ראובן שהיה רוצה זונות והוא כופר ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא וייתן כתובה, אי בעית אימא קרא [...] דכתיב (בראשית לא' ג') אם תקח נשים על בנותי".

ההשוואה בין נושא נשים נוספות לבין רוצה זונות היא, משום שבשני המצבים הבעל ממעט עונתה מאחר שהוא נזקק גם לנשים אחרות, ואדעתא דהכי נישאת שלא ימעט את עונתה, וכופים אותו לגרש. בדומה לזה כתב רבינו יונה שהובא בשיטה מקובצת (כתובות סב, ב):

"חמר ונעשה גמל מאי יכולה לעכב עליו, כדי שלא לבטל עונתה שיכולה לומר לא נתרציתי מתחלה אלא לדעת חמר".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכן גם בעל אסיר שאינו יכול לקיים עונתה הראויה כופים אותו לגרש.

מכל האמור עולה, שאם הבעל מרחיק את העונה הראויה בפשיעתו, הרי הוא נחשב למורד, ואף על פי שאינו מתכוון למרוד בה מתוך שנאה, אינו יכול להפחית מהעונה שהוא חייב לה. לכן הבעל הנידון שמעשיו הרעים גרמו לו להיענש לשבת בכלא למשך שנתיים, ונשארו לו תשעה חודשים, ובתקופה זו יוכל לקיים את העונה לכל היותר פעם בחודש, גם הוא נחשב למורד, וכופים אותו לגרש אותה.

אין לדמות אסיר לחולה שלכל הדעות אין כופים אותו לגרש כל עוד יכול לקיים עונתו תוך ששה חודשים, כי חולה אינו מורד על אשתו, ולכן אשתו מוכנה להמתין לו עד שיתרפא תוך ששה חודשים. לעומת זאת בעל שפשע ובגלל פשיעתו אינו יכול לקיים את העונה, הרי הוא כמורד, וכופים אותו לגרש, כי אדעתא דהכי נישאת לו שיקיים את העונה כסידרה כל זמן שאינו חולה או אנוס, ולא יפחית משעבוד עונתה.

ה. צירוף שיטת הרמב"ם לכפיית גט

בפד"ר ח' (עמוד 126) צירפו את שיטת הרמב"ם לנימוקים נוספים לכפיית בעל אסיר לגרש את אשתו, על פי חוט המשולש:

"ובענין אישה הטוענת מאוס עלי, כתוב בספר חוט המשולש בשם התשב"ץ ח"ד סי' ל"ה דבאמתלא ברורה גלויה ומפורסמת מודים כל הפוסקים לשיטת הרמב"ם שכתב בפרק י"ד מהלכות אישות הלכה ח', דכופין אותו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתיבעל לשנא לה, והביא דין זה בעובדה דידיה דבחור אחד בן טובים קידש לבתולה בת טובים ואחר כך פיתה את בת שכנתו ומשום זה אין ארוסתו רוצה להינשא לו. אמנם יש שחולקים על זה, אבל אפשר לצרף דעה זו לנידון דידן".

כוונת חוט המשולש היא, שהרמב"ם פסק שכופים לגרש אפילו אם הטענה אינה מבוררת, ולכן חלקו עליו שאר הפוסקים, כי חששו שמא עיניה נתנה באחר. אבל כאשר הטענה מבוררת, גם לדעתם יש לכפות את הבעל לגרש.

אמנם יש חולקים על חוט המשולש כאמור בפד"ר שם (וראה גם פד"ר ג' עמודים 206-207 בשם מהרי"ט ומאירי). גם הרמ"א סימן ע"ז סעיף ג' פסק, שאפילו מאיס עלי באמתלא מבוררת אין לכפות את הבעל לגרש:

"ויש אומרים דכל זה באינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה למה אומרת מאיס עלי, אבל בנותנת אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה, ומכלה ממונו וכיוצא בזה, אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים, ונקרא דינא דמתיבתא, שהבעל צריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו בנדונייתא [...] ואין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלו"

גם בסימן קנ"ד סעיף ג' הרמ"א חזר ופסק, שאפילו מאיס עלי באמתלא מבוררת אין לכפות את הבעל לגרש:

"אבל בנותנת אמתלא לדבריה [...] אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים ונקרא דינא דמתיבתא [...] ואין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלו".

גם המחבר בשולחן ערוך (אבן העזר סימן ע"ז סעיף ב') פסק שאין הלכה כשיטת הרמב"ם והגאונים שפסקו לכפות גט, ולא חילק בין טוענת מאיס עלי בטענה מבוררת, לבין טענה שאינה מבוררת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך בנידון שלפנינו, אין אנו מבססים את עיקר הטעם לכפיית גט על שיטת חוט המשולש, אלא הכפייה מבוססת בעיקר על הנימוקים הכתובים לעיל, וכסניף יש לצרף נימוק נוסף, שבגלל התנהגותו האכזרית והמסוכנת, הרי זו טענת מאיס עלי בטענה מבוררת.

גם הרא"ש בתשובה (כלל ל"ה סימן ב') צירף את שיטת הרמב"ם כסניף לנימוקים אחרים לכפות גט על אדם שקידש בתרמית אישה שהוא אינו הגון לה, ובין יתר נימוקיו כתב:

"נהי דקידושין לא נפקיע, מכל מקום יש לסמוך בנידון זה על דברי קצת רבותינו שפסקו בדינא דמורדת דכופין אותו לגרשה."

אמנם הרא"ש חולק על הרמב"ם בדין "מאיס עלי", כמבואר בפסקיו במסכת כתובות (פ"ה סי' לד), אבל בתשובה זו הרא"ש מצרף את שיטת הרמב"ם לכפות את הבעל לגרש, אם קיימת עילה נוספת לכפות גירושין.

כך גם נכתב בפסק של ביה"ד הגדול (בהרכב הראשל"צ – הגר"י ניסים זצ"ל, הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ב זולטי זצ"ל) (נדפס בפד"ר ג עמודים 12–13):

"והנה אף כי לא עבדינן עובדא כהרמב"ם הסובר באישה הטוענת מאיס עלי כופין את הבעל לגרש אותה, מכל מקום יש לצרף את שיטתו כסניף לנימוקים אחרים. עיין שו"ת בית יוסף דיני יבום וחליצה שאלה ב': מכל מקום היכא דאמרה מאיס עלי, פשיטא דכופין לחלוץ לדעת רש"י והריא"ף והרמב"ם דאית להו דכופין הבעל לגרש בטענת מאיס עלי, אלא כל היכא דבעיא גיטא יהבינן לה לאלתר לדברי האומרים רבנן סבוראי תיקנו כך כדי שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה וכל שכן ביבמה [...] ואף על גב דפשיטא דהאידינא לא עבדינן עובדא לכוף בטענת מאיס עלי, וחוששין אנו לדברי ר"ת ז"ל, והבאתי אחרים שלא לעשות בטענה זו, מכל מקום כדאי הם המתירים להיעשות סניף לאותם האומרים דכופין לחלוץ למשנה אחרונה, ולהצילנו מחשש חליצה מעושה."

גם בפד"ר ג עמוד 12 פסקו לצרף את שיטת הרמב"ם כסניף לנימוקים אחרים לכפות את הבעל לגרש. בשני פסקי הדין הנ"ל צירפו את שיטת הרמב"ם כסניף, גם ללא דברי חוט המשולש והתשב"ץ, הסוברים שבאמתלא מבוררת אף לדעת שאר הפוסקים יש לכפות את הבעל לגרש.

הרב יועזר אריאל

פסק דין

על פי הנימוקים דלעיל, קובע בית הדין כי הבעל חייב לגרש את אשתו.

מזכירות בית הדין תקבע מועד קרוב לסידור הגט.

במידה שבמועד סידור הגט, הבעל יסרב לגרש את אשתו, בית הדין ידון באותו בהטלת צווי הגבלה כנגדו, לרבות שלילת הזכות לקבל ניכוי שליש מהמאסר.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים

ניתן ביום ט"ו באב התשע"ז (07/08/2017).

הרב שלמה שושן

הרב יועזר אריאל

הרב חיים בזק – אב"ד